

Proces społeczny

praca magisterska o społecznym wymiarze Tańca Duchów

Opierając się na socjologicznej definicji zjawiska społecznego jako: „tych przedmiotów, procesów, faktów społecznych, które istnieją, obiektywizują się, kształtują i potwierdzają poprzez działania, doświadczenia i czynności konkretnych grup czy zbiorowości społecznych”^[1], można stwierdzić, że Taniec Duchów jest w istocie zjawiskiem o charakterze społecznym. Jest procesem zachodzącym w zbiorowości Indian, jest reakcją na zmiany zachodzące pod wpływem zetknięcia z inną kulturą, społeczeństwem białych; jego celem jest działanie na rzecz społeczności indiańskiej: ratowanie ginącej kultury, zachowanie tradycji. Ralph Linton twierdzi, że społeczeństwa jako całości przekazują i utrwalają kultury^[2]. Przekazywanie całkowicie podzielanego systemu wartości, wielkiej ilości wzorów kulturowych zapewnia członkom społeczeństwa wzajemne zrozumienie, a także sprawia, że możliwe jest trwanie społeczeństwa. Plemionom indiańskim, walczącym z dominacją cywilizacji europejskiej, chodziło przede wszystkim o zachowanie własnej kultury, o podtrzymanie istnienia społeczeństwa indiańskiego, i o godną egzystencję na ziemiach kontynentu amerykańskiego.

Henryk Sienkiewicz tak opisuje sytuację Indian w drugiej połowie XIX w.:

„Spotykałem potem na wielu stacjach... tak zwanych ucywilizowanych Indian. Jest to jeden obraz nędzy i rozpaczy: mężczyźni obdarci, brudni, upodleni; kobiety wyciągają wychudłe ręce do wagonów. Spytaście, dlaczego jedni i drugie nie pracują? Nie umieją; nikt się nie troszczy zresztą o to, żeby ich nauczyć. Wyrzekli się wojny z białymi, rozbojów,

polowań, a dostali za to... derki... i pogardę. Na koniec, najpierwszym bezpośrednim produktem, który wszyscy dzicy otrzymali od cywilizacji, jest: wódka, ospa i syfilis; coś dziwnego więc, że patrząc na cywilizację ze stanowiska tych najpierwszych dobrodziejstw, nie wzdychają do niej, bronią się i giną!”^[3].

Pisarz plastycznie przedstawia sytuację jaka panowała wówczas wśród plemion indiańskich „cywilizowanych” przez białych. Ta sytuacja legła u podstaw narodzin ruchu Tańca Duchów.

Rozpatrując wymiar społeczny Tańca Duchów należy rozpocząć od analizy całego ruchu jako procesu społecznego. W języku potocznym pod pojęciem procesu rozumie się szereg następujących po sobie zjawisk wywołujących określony skutek. Efektem procesu społecznego jest zmiana w życiu społecznym danej grupy.

W ujęciu socjologicznym procesem społecznym określa się „względnie jednorodne serie zjawisk powiązane zależnościami przyczynowymi lub strukturalno-funkcjonalnymi”^[4].

Ze względu na podmiot, do którego odnosi się proces społeczny, wyróżnia się:

- procesy intrapersonalne, zachodzące w osobowości człowieka;
- procesy zachodzące między dwoma jednostkami;
- procesy zachodzące między jednostką i grupą;
- procesy zachodzące między dwiema grupami;
- procesy zmieniające organizację i strukturę grup;

Już wstępna analiza ruchu Tańca Duchów pozwala zauważyć, że w znacznym stopniu posiadał on cechy procesu społecznego. Do Tańca Duchów odnosi się przede wszystkim kategoria czwarta i piąta. Ruch ten powstał w wyniku zetknięcia dwóch kultur: tradycyjnej indiańskiej z cywilizacją europejską. Ten kontakt

zbiorowości o nierównych statusach można nazwać zderzeniem kultur, w efekcie którego doszło do podboju i podporządkowania plemion indiańskich. Ekspansję europejską charakteryzował przy tym prozelityzm kulturowy, czyli dążenie do narzucenia wzorów własnej kultury, związane z przekonaniem o jej niezaprzeczalnej wyższości.

Kontakty między dwoma społeczeństwami były mniej lub bardziej intensywne, wiązały się z szybszym lub wolniejszym procesem akulturacji, powodowały poznanie i próby zrozumienia obcej, rozwiniętej cywilizacji przez członków społeczności pierwotnej. Wszystkie te czynniki stworzyły grunt do ukształtowania ruchu Tańca Duchów. Druga połowa XIX w., a zwłaszcza jego końcowe lata, były okresem najintensywniejszych kontaktów białych z Indianami, powodującym największe zmiany.

W czasie zetknięcia plemion Prerii i Równin z osadnikami przeważała wśród Indian kultura oparta na myślistwie, w którym nie wykorzystywano konia. W okresie poprzedzającym nasiloną ekspansję Europejczyków w kulturze tej dokonała się tylko jedna istotna zmiana. Wiązała się ona z wprowadzeniem konia, który szybko doprowadził do przeobrażenia tradycyjnego trybu życia Indian Prerii i Równin.

Przed XVII w. koczujący myśliwi polowali pieszo, przede wszystkim na bizona, a swój dobytek transportowali przy pomocy psów. Natomiast od około połowy XVII w., od czasu wprowadzenia konia, wzrosły możliwości transportu i efektywność polowań. Wiele plemion porzuciło wówczas gospodarkę osiadłą, zbieracko-łowiecką, np. Czejeni, Kruki, Arapahowie^[5].

Rola konia była ogromna: ułatwienie polowania, transportu, wykorzystanie zwierzęcia podczas walki. Jednak charakter i trwanie kultury Indian Prerii wyznaczył przedmiot łowów, czyli bizon. Wyginięcie bizonów było jednym z ważniejszych czynników upadku indiańskich kultur. Kiedy rozpoczęto intensywne zasiedlanie kontynentu wzrósł popyt na skóry bizonów. Indianie nie rozumieli białych myśliwych, którzy zabijali bizona tylko

dla skór, a cenne mięso pozostawiali na prerii. Taki sposób myślenia wywarł duży wpływ na kształtowanie się doktryny Tańca Duchów, która zakładała w nowej erze powrót nie tylko zmarłych Indian, ale również stad bizonów i antylop, powrót do dawnego trybu życia.

Początkowo większość białych, z którymi Indianie mieli kontakt, prowadziła dość prosty tryb życia, trudniąc się rolnictwem lub zarobkowym myślistwem, żyjąc w wioskach i obozach łowieckich. W drugiej połowie XIX w. wśród europejskich osadników rozwinęła się cywilizacja przemysłowa. Od tej pory kontakt Indian i białych wkroczył w nową fazę przeradzając się w konfrontację społeczeństw skrajnie różniących się od siebie. Indianie nie rozumieli zasad gospodarki białych, a tym bardziej przemian w niej zachodzących. Niezrozumienie reguł rządzących społeczeństwem białych oraz słaba znajomość ich kultury nie sprzyjały akulturacji. Indianie nie godzili się na porzucenie dawnych wzorów postępowania, norm i przedmiotów na rzecz europejskich. Dlatego jednym z elementów doktryny Tańca Duchów stało się dążenie do zachowania lub przywrócenia elementów zanikającej kultury. Ruch o charakterze natywistycznym mógł więc zrodzić się wśród plemion pamiętających jeszcze wzory swej indiańskiej kultury.

Jednym z rodzajów procesu społecznego jest konflikt. Jest to „seria zjawisk powstających na gruncie rozbieżnych interesów..., powstaje po styczności społecznej na gruncie uprzedzenia negatywnego, prowadzącego do przekonania, że osobnik lub grupa jest zagrożeniem dla realizacji interesów i celów” ^[6].

W wyniku zderzenia pierwotnej kultury indiańskiej z cywilizacją europejską doszło między nimi do konfliktu. Wobec Indian stosowano politykę „unifikacji i asymilacji”, mieli oni stracić swą odrębność, wtopić się, jako jedna z mniejszości, w społeczeństwo białych Amerykanów. Jednak duże różnice między białymi a Indianami, oraz silne poczucie dumy plemiennej, nie

przyczyniły się do przyspieszenia akulturacji. Formy przeciwstawiania się ekspansji cywilizacji europejskiej były różnorodne. Indianie nie tylko toczyli niekończące się wojny, ale również uciekali się do pomocy sił nadprzyrodzonych, organizując się w różnego rodzaju ruchy. Jednym z nich był Taniec Duchów, w którego doktrynie Boga Ojca identyfikowano z Wielkim Duchem, stwórcą świata. Natomiast prorok Wovoka traktowany był jako Jezus, którego plemiona miały czcić, modlić się do niego i przygotowywać się do nadejścia nowego życia. Przeobrażenie świata miało nastąpić przy pomocy boskiej siły, a warunkiem uzyskania tej pomocy i przebłagania Boga miał być rytualny taniec.

W tym kontekście Taniec Duchów posiadał typowe cechy ruchu religijnego, gdyż ruch religijny w swej doktrynie uwzględnia, a w działaniu liczy się z wpływem istot i sił nadprzyrodzonych na kształt świata ludzkiego. Uznając jednak Taniec Duchów za ruch społeczny można mówić o jego charakterze religijnym. Bowiem ruchy społeczne mogą mieć w różnym stopniu charakter religijny, w zależności od wagi, jaką przywiązują do wpływu czynników nadprzyrodzonych, uznając je czasem za siły pomocnicze w ludzkim działaniu, a kiedy indziej decydujące o losach świata, do tego stopnia, że działania ludzkie uważa się za zbędne ^[7].

[1] Zjawisko społeczne, w: *Słownik socjologiczny*, red. K. Olechnicki, P. Załęcki, Toruń 1997, s. 258.

[2] R. Linton, *Kulturowe podstawy osobowości*, Warszawa 1975, s. 68.

[3] H. Sienkiewicz, *Listy z podróży do Ameryki*, w: *Dzieła*, t. 41, Warszawa 1950, s. 110.

[4] J. Szczepański, *Elementarne pojęcia socjologii*, Warszawa

1970, s. 467.

[5] B. Matuszewska-Kohutnicka, *Ekonomiczne podstawy kultury Indian Prerii*, w: „Etnografia Polska” 1966, t. 10.

[6] J. Szczepański, *Elementarne...*, s. 484.

[7] E. Nowicka, *Bunt i ucieczka. Zderzenie kultur i ruchy społeczne*, Warszawa 1972, s. 15.

Jeśli szukają Państwo pomocy w napisaniu własnej pracy - potrzebują Państwo fachowych konsultacji to polecamy stronę [pisanie prac](#) - profesjonalna pomoc w pisaniu prac w granicach prawa.